

nek az olvasatnak. A héroszok igencsak esendőnek bizonyulnak, s lassan az is kétségessé válik, létezik-e egyáltalán a szörnyeteg, amelynek eljtésére szövetkeztek. Eberhardt démoni maszkja csupán egy szürke hivatalnokot takar, azt pedig egyre nehezebb eldönteni, Thüellát vajon bátor szabadságharcosnak, rögeszmék rabjának vagy az amúgy is meglehetősen tehetetlen partizánok közé férközött árulónak kell-e tekintenünk. A legnyugtalanítóbb kérdés még hátravan: kicsoda valójában Memel, aki a párhuzamosan futó cselekményszálakat hivatott egységbe foglalni? A háború iszonyatán felülemelkedő s annak utólag értelmet adó művész? Vagy a történelem vak erői által bábként rángatott kisember, aki nemhogy a szeme előtt zajló tragédiával, de önmagával sem képes szembenézni? A konklúzió levonását, talán mondanunk sem kell, a szerző átengedi az egyre gyanakvóbb olvasónak.

Norfolk, bár történelmi regényt ír, egyúttal a műfaj ellentmondásaira hívja fel a figyelmet. A világgégek évszázadában Európa nemzetei (győztesek és vesztesek, hódítók és áldozatok egyaránt) végképp eljátszották a lehetőséget, hogy múltjukat a költészet vagy a mítosz rangjára emeljék. Amennyiben mégis így tesznek, egyben lemondanak arról, hogy valaha is képesek legyenek megérteni, feldolgozni a történte-

ket. Az önvizsgálat és a múlttal való szembenézés azonban, akárcsak a regény (anti)hőse, Solomon Memel számára, korunk emberének is egyre sürgetőbb kötelességet jelent. Hiszen nem szabad elfelejtenünk: „szörnyeinkeket mi magunk szerkesztjük”.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Szentgyörgyi József,
Athenaeum 2000 Kiadó, Bp., 2002. 318 o.
2990 Ft)

Závada Pál: *Milota*

Öt éven keresztül lehetett már tudni, milyen *egy* Závada-regény, mire 2002 tavaszára – a grammatikai többség szám formális megvalósulásával – végre az is kiderült, milyen Závada Pál „regényeinek világa”... Az először 1997-ben (azóta számtalan alacsonyabb példányszámú utánnyomásban) megjelent *Jadвига párnáját* ugyanis kereken ennyi idő múlva követi a *Milota* címmel közreadott második román. Nagy várakozás előzte meg, miután a *Jadвига* annakidején komoly figyelmet keltett. Most itt van, hogy hódítson. Rengeteg munka, érzés, érzék, érzékenység, kultúra és kulturáltság, finom arányérzék, ívelt kompozíció. Lélektanilag hite-

lesen, rafinált pontossággal összecsavart két (külön) történet. Ez röviden a *Milota*.

Más szóval az új regény szerkesztettsége: igényesen összetett (kettős) volta, egyszersmind áttetszősége, jól követhetősége és (csak néhol, leginkább a színházi fejezetben megingó) olvashatósága alapján be is váltja a hozzá fűzött reményeket, még hogyha összességében inkább csak csendesen teszi ezt, nem pedig kirobbanó módon. Egyfelől persze bármiféle viharosság összeegyeztethetetlen volna Závada visszafogott stílusával, tónusával, egyáltalán: finom életvíziójával, másfelől pedig egy kicsit azt is jelenti ez, hogy a szerző a jelek szerint a legminimálisabban sem kíván kockáztatni – életművének építése közben. Azt a világot adja, amit ismer, és alapvetően úgy, ahogy elsőre fogyaszthatóra sikerült. De ezzel bizonyos fokig már igazságtalanok is vagyunk a „vihar-sarki tótság krónikása” címkét nyilvánvalóan önironikus büszkeséggel (és pedig jogos büszkeséggel) saját mellkasára tűző íróval szemben.

Az új regény megint valahová oda vonzza figyelmünket, ahol az első is játszódik. Békés megyébe, és közelebbről talán – modellizált, eltávolított variáns formájában – Tótkomlósrá, Závada Pál szülőfalujába (amely időközben elnyerte a városi rangot). Váltakozva két elbeszélő nyilatkozik meg a könyv lapjain. Egyikük, Milota György kedélyes

közösségépítő ember, ő magnószalagon rögzíti életét, családjával, településével kapcsolatos tudását. Amolyan szellemi végrendeletként is. Másikuk Roszkos Erzsébet, aki számitógépbe írja naplóját, leveleit, reagálásait. Ez az „Erka” Milota két fiával is problematikus szerelmi kapcsolatba bonyolódott korábban, ami végére is traumatikus hatással van rá. És az sem kizárt, hogy a nő maga is Milota házasságon kívül született lánya...

Mármost: hogyan tovább? – ilyen szövevényes kapcsolatrendszerben. Csak nem képzelik, hogy apróra elmondom!? Főleg nem a fordulatokat, a meglepetéseket! Senkit sem kívánok megfosztani a különben nem ritkán koncentrált figyelmet igénylő olvasás gyönyörűségeitől! Merthogy van belőlük bőven: a kaptártelepítés, a máktermesztés fortélyos titka, az Alkaloida-gyár megalapítása éppúgy lebilincselően terítékre kerül itt, mint hogyan a szocialista hiánygazdálkodás anekdotakincse, a könnyed vagy éppen meggondolkozatóbb szerelmi kalandok ecsetelése is izgalmas olvasmányt kínál. És van a gyönyörűséges szorongásból, a szorongató gyönyörűség(-negatívum) megéléséből is rengeteg: a család, az érzelmi biztonság elvesztése fokozatos lelki felőrlődéshez vezet Roszkos Erzsébetnél.

Závada a jelek szerint megbízható szereplője az irodalmi produkció porondjának. Nem kapkodja el

a könyveit, ellenben (?) – egyelőre legalábbis – nem is kíván eltérni a számára egyszer már tisztességes sikert hozó közegtől és lát(tat)ásmódtól. Társadalmi anyaga újra a békés megyei szlovákok közösségeiből vétezik, érzelmileg pedig továbbra is a szolid borzalomtól sem mentesülő lelki kuriózum (szenvedélyfinomság) ábrázolása köti le. Legfeljebb most közösségnyivé tágítja a korábban család szélességűre nyitott perspektívát, és növel helyettesíti a vergődő férfiember alakját. Mire „gyanakodhat”, mire számíthat a várakozó álláspont-ra helyezkedő olvasó? A kétségkívül már hamarosan megszületőfélben lévőnek mondható harmadik regény után bizonyára azt is meg lehet majd mondani, milyen Závada Pál „regényírói univerzuma”. Gonosz dolog azt mondani, hogy nagy meglepetés aligha ér majd bennünket? A szociografikusan pontos milió, még talán a speciálisan fájdalmasra csavart szerelmi szál is: könnyen visszaköszönhet majd az új műben. Csak hogy immáron garantáltan, többszörösen minőséginek mondható, kockázatmentesen lekerékített, aggályos gondossággal megformált irodalmi műalkotás-termékbe csomagolva.

WEÉRY IMRE

(*Magvető Kiadó, Bp., 2002. 699 o. 2990 Ft*)

Péntek Imre: *Vi(g)aszkereskedés*

Budapest-centrikus országunkban a vidéki életet, alkotótevékenységet és kulturális szervezőmunkát vállaló írókra, művészekre bizony igen gyakran meggondolatlanul sütik rá az elmarasztaló, lekicsinylő billogot: másodvonalbeli. A vidéki élet vagy adott esetben a vidéken vállalt szolgálat éppen ezért a legtehetségebb költőinket is ebbe a nem éppen irigylésre méltó helyzetbe taszítja, s ez különösen igaz azokra a szerzőkre, akik inkább a regionális kulturális munkásságukra helyezik a hangsúlyt, s nem az országosan ismert és terjesztett folyóiratokban való gyakori megjelenést ambicionálják. Ezek közé a költők közé tartozik a Székesfehérváron élő és alkotó Péntek Imre is, akiről előre meg kell jegeznünk: korunk egyik legizgalmasabb és legösszetettebb, egyszerre több poétikai hagyományt ötvözni és továbbvinni képes alkotója, s ugyanakkor a már havilappá fejlődött Árgus című kulturális folyóirat alapító szerkesztője. És hogy miért volt ez a kacskaringós bevezető? Mert sajnos sok kritikusunk Péntek Imrét is igyekszik méltatlan kategóriákba besorolni, vagy éppen elfelejtkeznek róla, mikor a kortárs magyar irodalom jeles alakjainak munkásságát elemzik, méltatják.